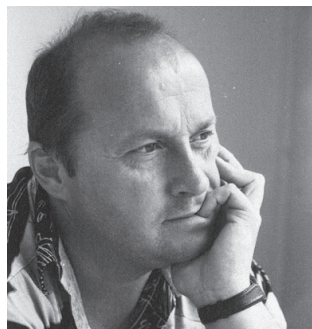

Milan Vincetič

Tone Škrjanec: Sladke pogačice.

Ljubljana: LUD Literatura, 2015.

Kdor koli bo iskal konotacijo med Proustovimi magdalenicami in Škrjančevimi »sladkimi pogačicami, ki pridejo potem«, bo slej ko prej trčil ob skupno točko: intimo. Kajti naracija pričujoče pesniške zbirke, pa naj še tako prisega na modernizem, prežet tudi s šalamunovskim koloritom, je trdno zasidrana v pokrajinah/prostorih z »osamljenim tipkačem«, ki voajeristično, a ne uživaško, »povečava neke stare (pa tudi nove, op. p.) fotografije«. V pesmi *Kseroks* tako prebiramo: »Pogreznjen v fotelj skozi okno opazujem to, / kar danes imenujem džungla. /.../ Sedim v tej zeleni sobi, na steni slika / želve in ženski akt, fotokopija, pravzaprav. /.../ Ves čas ponavljam: luknja, luknja, luknja.« Ali: praznina, praznina in tišina, za katero »ni besed«. Svet onstran zelene sobe je srhek odjek hektičnega *zunaj*, ne pa *onkraj* bivanjske enačbe, ki vstopa na »bežen obisk« s hipnimi obrisi ženskih teles, ki jih še »kako misli«, ter besed, ki mu »pobegnejo, še preden / mu jih uspe zriniti do konic prstov«. Le ljubezen in telesnost zato ostaneta neizbrisljivi »kot zelen sadež, / ki potem v meni raste in dozoreva, / ki dela, / da sem, / kar sem«, kar je tudi edina osmišljena dodana vrednost tuzemskosti, v kateri je »samo polovica podedovanega, / ostalo smo našli sami«. Polovica naše biti je torej rezultanta naravne evolucije, druga pa izkušnjska/pridobljena plat, s katero pa ni nikoli v ravnovesju, zato ostajajo »najlepše fige / še naprej nedosegljive«, čeprav so se »razdalje med našimi očmi postopoma zmanjševale«.

A ne za toliko, da bi »zavrnili postopke uničenja« in se brezkompromisno prelevil v spreminjevalca, ne, lirski subjekt se zaradi »pomislekov« le »mrzlo počuti« in »zavrne postopke uničenja« ter si, kot pravi v pesmi *Kupi mehko majico*, po kateri je naslovljen prvi razdelek, to tudi nekam brezvoljno kupi, češ »naj bo to tvoja domovina«, v kateri se mu je »nekaj velikega zadrlo v oko, / nekaj, kar od tukaj vidim kot jezero«. Ob slednjem se postavlja logično vprašanje: kje in kaj je ta *tukaj*. Je to mrgolenje »življenja na cesti«, na kateri »nekateri omenijo življenje, / vendar bolj kot vprašanje«? Je *tukaj*, kar obdaja »morje skrivnosti in / nekaj nejasnosti«? Pesnik seveda pusti vprašanja odprta, obenem pa brez kančka sprenevedanja v pesmi *Kamni prida*: »Slaba vest smrdi. Ne komplicirat. / Zapustite moj krog. / Ne mi / grenit življenja. Ne komplicirat. / Prihaja manjši košček / moje individualne sreče.« Ki ni ne zlata kletka niti razglednik slonokoščene stolpa, bolj je samotni zakupljen otok, podoben »golemu telesu, stisnjenemu v okvir«, na katerega se priseljuje, ne pa naseli. Kratko malo zato, ker si je umislil umik ali prebeg v azil, s paletu malodušnih mestnih vedut, impresivnih pejsažev, lagodnih večerov, interjerjev na oni strani, »kar danes imenujem džungla«, senc, ki so spet »lepše, ko potujejo po naših telesih«, zvokov in glasov, ki se pritajijo, kjer se med drugim »ženske slačijo, / stresajo svoje kožuščke, / prižigajo cigarete, / natikajo mehke copate«. Med verze je tako vedno znova priklican vsakdan, ki niti nima (pre) ostrih robov, še več, ko se izteka, je še najbolj podoben Brooklynu zvečer, kakor je naslovljena ena izmed pesmi, ko »nekdo drug bo prišel z metlo in krpami, / da obriše moj prah«. Ali komaj opazno sled, ki jo puščajo za sabo barvite intarzije »belih dni« s fazmagoričnimi pošastmi, ki se naprezajo v pesmi, da »niso (več, op. p.) igra«, temveč so »zato, da bolje vidi«. Bolje rečno: razloči. Kajti pesnik se do bolečine osredotoča na pravkar minevaljoče ali spregledane detajle, jih ostrí, hkrati pa jih znova sestavlja v mozaik, ki vztraja na meji krušljivosti. Z verzom »mislim, da poezija zdravi« (*Irska*) seveda ni mišljena (avto)terapevtska moč vezane besede, temveč »valovanje na robovih obzorja« z »belim debelim ledom«. Ki kar kliče, da ga predremo in se dokopljemo do komaj slutenih temin, kjer (p)ostajamo, kar smo že bili in kar še bomo – »frfotavo nevarni in odsotnega duha« (P. Semolič). A spet vabljivega telesa, ki vselej »vzpostavi mejo med tu in tam in s tem omogoči izrekanje« z zamaknjenimi očmi.

V drugem razdelku, ki ga je Škrjanec pomenljivo naslovil *Čaj približno ob petih*, svoj odnos do (zunanjega) sveta za kanček bolj radikalizira. Tokrat se lirskemu subjektu začnejo dogajati »misli konfuzne (in) pesmi opotekave«, zato postaja vse bolj labilen in zlovoljen, kar največkrat izraža

s (post)beatniško nonšalanco, začinjeno s pravšnjo mero absurda, ironije, pa tudi nihilizma. Tako v haikujevske ubrani pesmi *Sladko življenje* pravi: »Glej jo, glej, kremšnito, / kako zadrhti, / ko se mi ko pripelje / avtobus.« S podobno vokacijo nas nagovarja v pesmi *Vijolični gorski vrhovi*: »vsaj enkrat v življenju / se moraš zaljubiti / v zeleno algo«. A ne le zato, ker tudi »nekatero / rastline presunljivo dobro / oponašajo človeška telesa«, temveč zaradi polivalentnosti lepega, ki ga ob »čaju približno ob petih« pričakovano spelje na spolzka tla »subjektivnega in objektivnega«, zato mu ne preostane drugega, kot da »samo še razglednice napiše, / pripravi kovčke in gre« (*Vedno lepota*). Notranji glas ali gon, ki kliče po pobegu, je vse glasnejši, prostor, ki mu je usojen, pa z vsakim dnem bolj utesnjujoč, a vendar ni dovolj smelosti, da bi se »drugače prebudil iz enih sanj / v druge«. S tem bi se krog na videz sklenil, hkrati pa bi se odprla preddverja številnih blodnjakov, h katerim »tako počasi se premikamo, / da ne gremo nikamor« (*Srebro*). Kljub občutjem negotovosti in nemoči svojo (tesno) kožo vseeno »zelo začasno in obotavlja« slači, boječ se, da se bosta »brez pojasnil« začela usedati vanj »drugačno in nemogoče«, da »zdaj ne veš več, ne kje si / in ne kdo«. Prav kriza identitete, ki privede tudi do resignacije, ki jo skuša pesnik obiti s kalejdoskopom spominov, ki »vse bolj spominjajo na telesa«, nas vedno znova primora v nervozno »slabost, ki nikakor ne popušča«. V zadnji pesmi, stkani z zenovskimi krokiji, se razloka med danim in pričakovanim še bolj poglobi. Murnovsko-kovičevska samotna zimska krajina v »ostankih dneva«, v kateri »nikjer nikogar / v svežem snegu / samo neke sledi«, samo še pritrjuje uvodni postavki, zato ni naključje, da pričujočo pesniško knjigo zaklepa in hkrati odklepa s to tankočutno lirsko zabeležko: »Nekaj sem zapisal. / Potem zbrisal. / Zdaj ne najdem več.« Kaj in koga, si lahko odgovori vsak bralec, pred katerim je, vsaj po mojem mnenju, najboljši izdelek iz dolgoletne Škrjančeve pesniške delavnice.